

Norrtälje badhus

Rapport 2015:30

Arkeologisk förundersökning i form av schaktövervakning,
RAÄ Norrtälje 42:1, fastighet Tälje 4:62, Uttern 1

Norrtälje socken
Norrtälje kommun
Uppland

Tina Mathiesen

CC BY 04

Stockholms läns museum

Foto: Tina Mathiesen om inget annat anges.

Produktion: Stockholms läns museum

Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133

Nacka 2015

NORRTÄLJE BADHUS

Arkeologisk förundersökning i form av schaktövervakning, RAÄ Norrtälje 42:1, fastighet Tälje 4:62, Uttern 1

Tina Mathiesen

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr:	4311-38220-2014 (2014-11-03)
Stockholms läns museums dnr/projektnr:	2014:181/504915
Landskap:	Uppland
Kommun:	Norrtälje
Socken:	Norrtälje
Fastighet:	Tälje 4:62, Uttern 1
Fornlämning:	RAÄ Norrtälje 42:1
Koordinatsystem:	Sweref 99 TM
Typ av undersökning:	Arkeologisk förundersökning
Projektgrupp:	Tina Mathiesen, projektledare Lars Andersson, arkeolog
Uppdragsgivare:	Norrtälje kommun
Undersökningsperiod:	26 oktober-2 november 2015
Arkivmaterial:	Stockholms läns museums arkiv
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs

INNEHÅLL

Administrativa uppgifter	4
Sammanfattning	6
Bakgrund och syfte	6
Topografi och kulturmiljö	7
Genomförande och metod	8
Resultat	8
Referenser	10

BILAGOR

Bilaga 1. Schakt- och kontexttabell	11

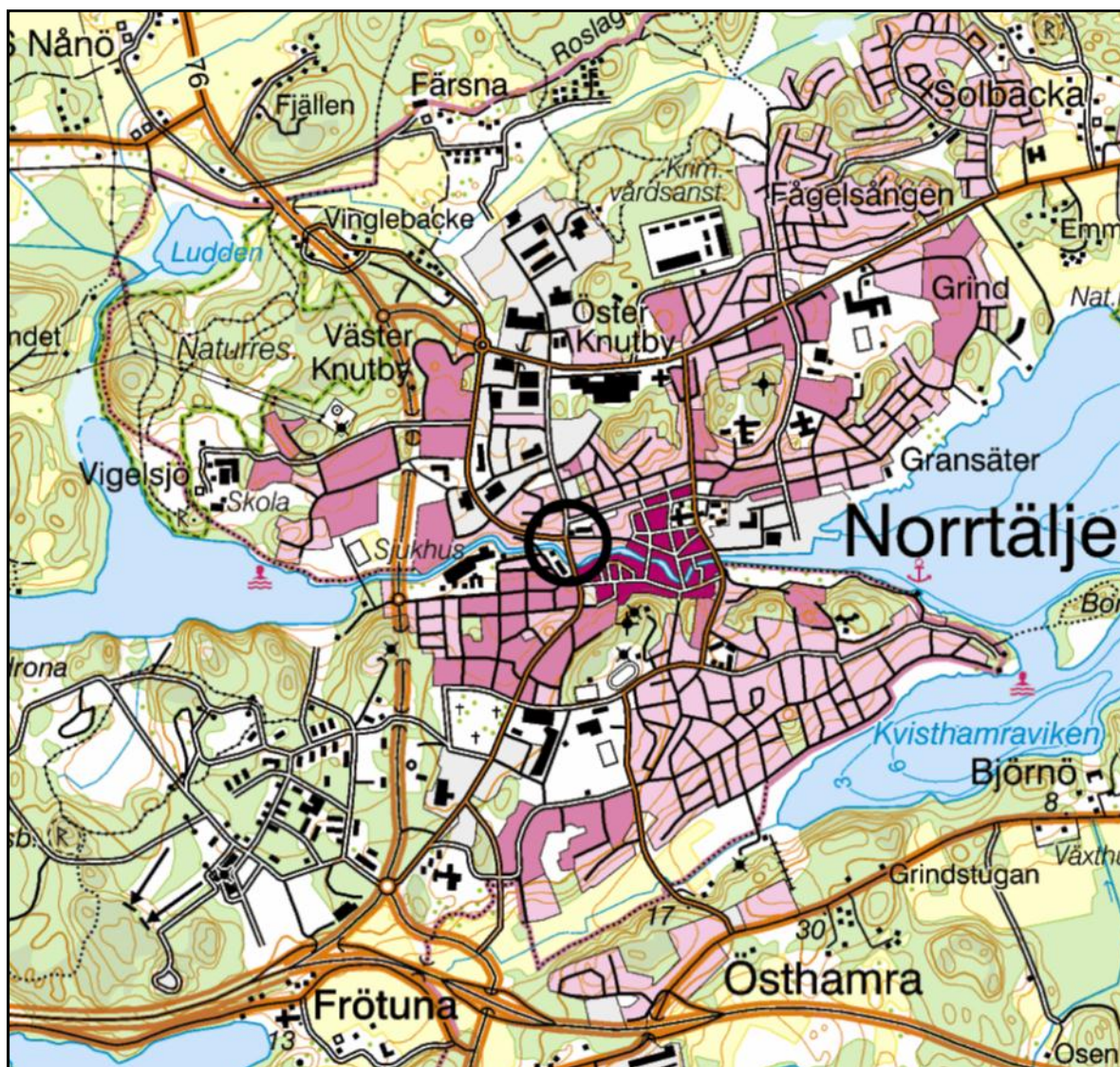

Fig. 1. Undersökningsområdet markerat på översiktskarta. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Stockholms läns museum har under oktober-november 2015 utfört en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning i samband med en ledningsdragning inom fastigheterna Tälje 4:62 och Uttern 1. Vid övervakningen observerades ett lager som tolkas ha utgjort en äldre markyta. Lagret bedöms häröra från mitten av 1900-talet. I övrigt observerades inget av arkeologiskt intresse.

Bakgrund och syfte

Norrtälje kommun arbetar med byggnationer vid Norrtälje gamla badhus. I samband med detta sker schaktningar för flytt av VA-ledningar. Då området ligger inom fornlämningen Norrtälje 42:1 som utgörs av Norrtälje gamla stadslager, beslutade Länsstyrelsen i Stockholm att en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning skulle utföras av läns museet (Lst beslut 4311-38220-2014). Norrtälje kommun har svarat för kostnaderna för förundersökningen.

Syftet med schaktningsövervakningen var att dokumentera de eventuella delar av RAÄ Norrtälje 42:1 som skulle komma att beröras.

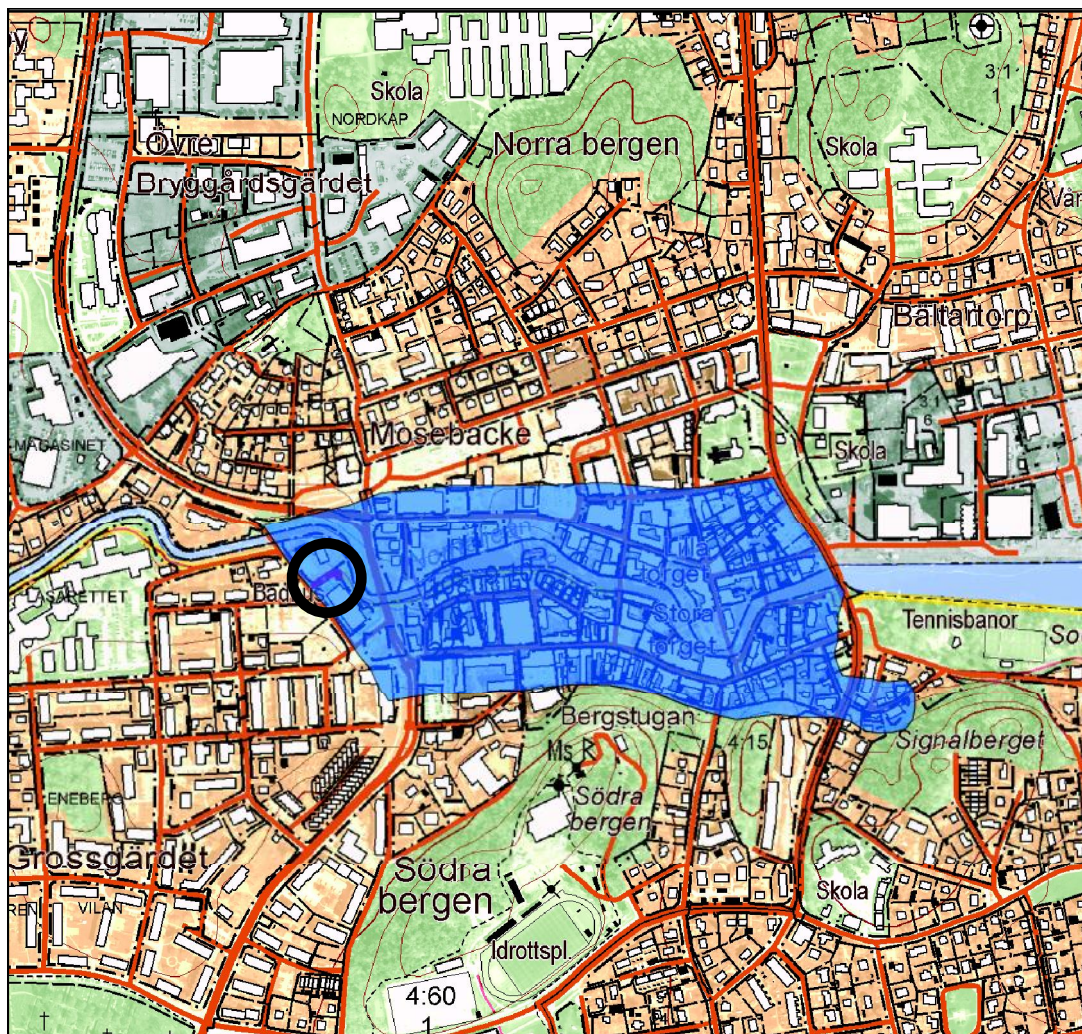

Fig. 2. RAÄ Norrtälje 42:1 (blå markering) på fastighetskartan. Undersökt ytoabelägen inom svart markering. Skala 1:10 000.

Topografi och kulturmiljö

Norrtälje stad är belägen vid Norrtäljeåns mynning vid Ålands hav och nämns 1409 som *Norra Tälge* (Andersson 1990, Ljising 1968). Under senare delen av medeltiden utvecklades Norrtälje till en plats för distribution av varor och beskrivs år 1459 som en handelsplats. Norrtäljes köpmän omtalas av Gustav Vasa i ett brev från 1522. Norrtälje fick stadsrättigheter i samband med att ett gevärsfaktori förlades till orten och stadens privilegiebrev upprättades av Gustav II Adolf år 1622.

År 1719 ödelades stora delar av staden i samband med ett angrepp av ryska styrkor. Staden återuppbyggdes efter branden enligt en stadsplan utlagd av lantmätare Lars Kietzling (Kjellberg 1922). Den medeltida bebyggelsen antas ha legat inom den nuvarande stadskärnan och i anslutning till Norrtäljeån (Jonsson 2006).

De arkeologiska undersökningar som hittills har utförts i Norrtälje har varit av begränsad omfattning och gränserna för den medeltida bebyggelsen har ännu inte kunnat fastställas, i likhet med föreliggande

undersökning har de flesta undersökningar utgjorts av schaktkontroller i samband med ledningsdragningar. Utöver schaktkontroller har även mindre provundersökningar utförts inom kvarteren Pegasus, Norra Berget samt på Stora torget (Jonsson 2006). På några platser har kulturlager med antagna eller säkra dateringar till 1600- och 1700-tal framkommit och i ett par fall har också brandlager påträffats som har kunnat knytas till stadsbranden år 1719 (FMIS).

Genomförande och metod

Schaktet för ledningsdragningen löpte i befintlig gång- och cykelväg utmed det tidigare rivna badhuset (fig. 3 och 4). Arbetet påbörjades i den nordöstra änden, mot Norrtäljeån och avslutades mot Trädgårdsgatan. I den nordöstra delen utvidgades schaktet med cirka 2 meter för nedsättning av en pumpstation. Schaktdjupet uppgick till 2,5 meter med en bredd på 2 meter mot botten och ca 3 meter i ytan. Bredden skilde sig åt eftersom schaktväggarna släntades. Arbetet med schaktningen följdes av arkeolog och dokumentationen omfattade beskrivning och fotografering samt inmätning med GPS. Insamlad data har därefter bearbetats digitalt.

Om mer omfattande lämningar skulle framkomma i samband med schaktövervakningen skulle Länsstyrelsen kontaktas för vidare ärendehantering.

Resultat

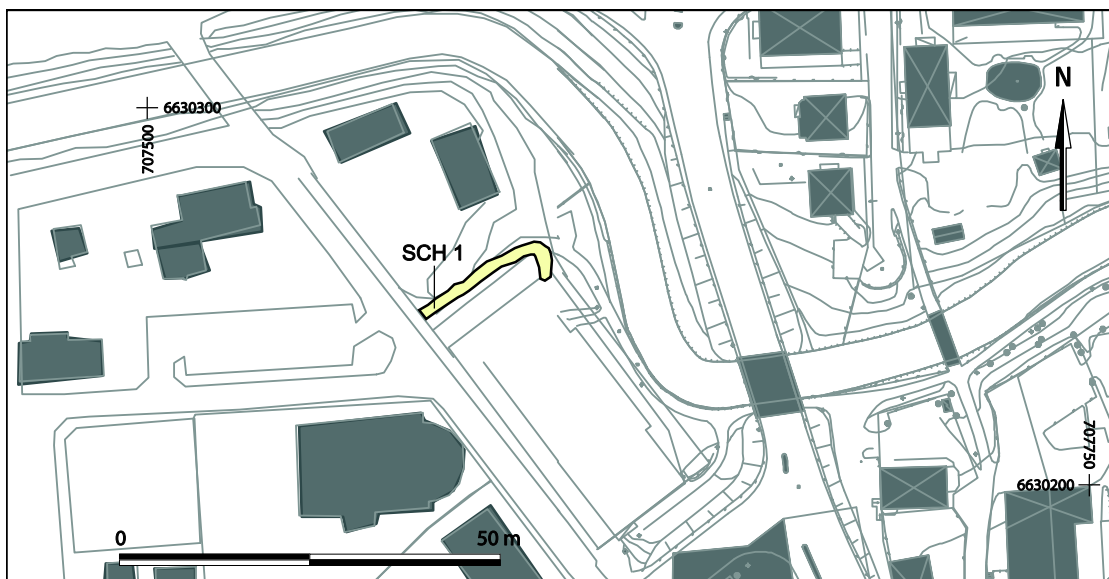

Fig 3. Översiktsskarta med schakt och påträffad kontext. Skala 1:2000.

Upptagna ytor innehöll genomgående påförda och omrörda lager av grus och sten. Materialet hör sannolikt ihop med anläggandet av parkytan samt med gång- och cykelvägen som löper på en upphöjd vägbank.

Utmed den södra schaktväggen löpte på cirka 1 meters djup ett äldre kabelschakt markerat med tegelstenar (fig. 5). I schaktets centrala del framkom ett mörkbrunt lager som tolkas ha utgjort en tidigare markyta. (A1) I lagret observerades enstaka tegelkross och fragment av taktegel. Dock fanns inget daterbart material. Lagret ligger i nivå med det äldre kabelschaktet i den södra schaktväggen samt under

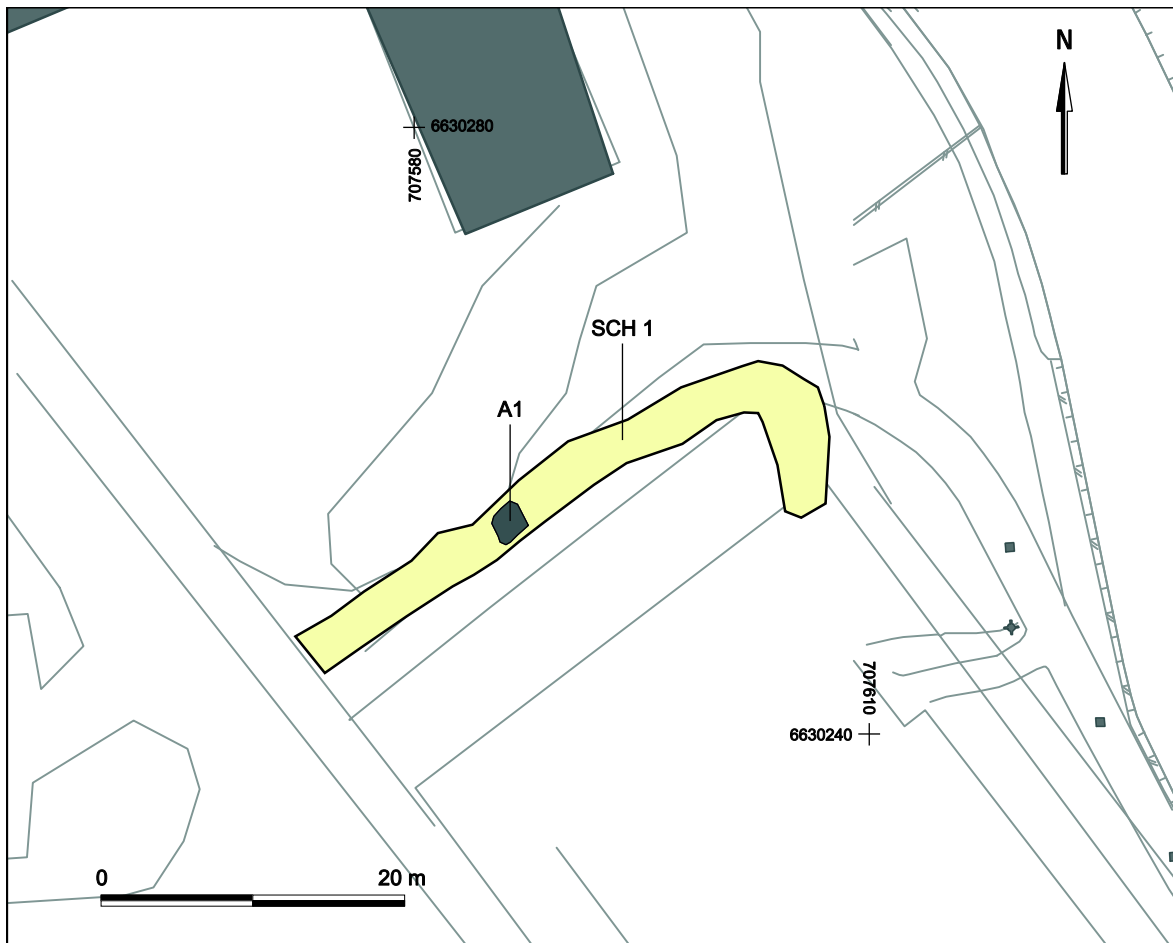

Fig 4. Schaktplan. Skala 1:500

en täckduk. Det bedöms inte vara äldre än 1849, utan härrör sannolikt från början eller mitten av 1900-talet.

I övrigt påträffades inget av antikvariskt intresse vid schaktningsövervakningen.

Fig 5. Mörkfärgningen i schaktets centrala del, A1. Från söder.

Referenser

TRYCKTA KÄLLOR

Andersson, S. 1990. *När hände vad i Norrtälje. Norrtäljes historia i årtal med litteraturhänvisningar.* Kultur nämndens skriftserie nr 17. Norrtälje.

Jonsson, A. 2006. *Centrala Norrtälje. Spår från vendeltid och historisk tid.* Arkeologisk förundersökning. Fornlämning Norrtälje RAÄ 42, kv. Norra Berget 13, Norrtälje stad och kommun, Uppland. Stockholms läns museum rapport 2006:14.

Kjellberg C. M. 1922. *Norrtälje stad 1622-1922 – dess historiska utveckling.* Norrtälje.

Lijsing, P. M. 1963. *Norrtälje med omnejd.* Roslagens fornminnesförening. Norrtälje.

Lijsing, P. M. 1968. *Norrtälje och dess ortnamn.* Kultur nämnden Norrtälje. Norrtälje.

DIGITALA KÄLLOR

FMIS. Riksantikvarieämbetet fornsök: www.fmis.raa.se

BILAGA 1

Schaktbeskrivning

Schakt	L/b/Dj m	Fyllning
1	44/1,5-3/2,5	Asfalterad yta med underliggande lager av sand, grus och sten, 0,1-1,2 m stora: 0,5 m. Sand och grus: 0,6 m. Sand och grus med enstaka sten 1-1,5 m stora: 0,9 m. Täckduk: 1 m. Mörkbrunt lager med tegelkross och taktegel: 1 m. Äldre kabelschakt markerat med tegelstenar i södra schaktväggen: 1,3 m. Rödbrun sand, grus och sten, ca 0,2-0,3 m stora. Omrört: 2,5 m. Botten utgörs av ej kulturpåverkad grå lera.

Kontexter

Kontext	Typ	Beskrivning	Storlek	Djup
A1	Tidigare markyta	Mörkbrun grusig sand med enstaka tegelkross och fragment av taktegel.	2 X 2 m	0,08 m

**STOCKHOLMS
LÄNS
MUSEUM**

Stockholms läns museum, Järnvägsgatan 25, 131 54 Nacka, 08-586 194 00 www.stockholmslansmuseum.se